

УДК 372+811 (07)

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ПРОФІЛІЗАЦІЇ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Н.Є.Дмітренко

***Анотація.** Статтю присвячено проблемі формування методичної компетенції вчителя іноземної мови в умовах профілізації старшої школи, розкрито основні напрямки професійно-педагогічної іноземної освіти студентів, виокремлено вихідні положення системи методичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови в умовах профільного навчання.*

***Ключові слова:** професійна компетенція, методична компетенція, система методичної освіти, профільне навчання англійської мови.*

***Аннотация.** Статья посвящена проблеме формирования методической компетенции учителя иностранного языка в условиях профильности старшей школы; раскрыты основные направления профессионально-педагогического иноязычного образования студентов, выделены исходные положения системы методического образования будущих учителей иностранного языка в условиях профильного обучения.*

***Ключевые слова:** профессиональная компетенция, методическая компетенция, система методического образования, профильное обучение английскому языку.*

***Annotation.** The article is devoted the problem of forming of methodological competence of a teacher of foreign language in conditions of profile education of high school, the main directions of professional pedagogical foreign education of students are exposed, initial positions of system of methodological education of future teachers of foreign languages in conditions of profile education of high school are selected.*

***Keywords:** professional competence, methodological competence, system of methodological education, profile education of English.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основні тенденції перебудови системи освіти в Україні на сучасному етапі її розвитку визначаються активізацією процесів інтеграції країни в європейське та світове співтовариство й спрямовані на поліпшення навчання іноземної мови на всіх етапах її засвоєння, зокрема на старшому. Насамперед вагомість професійної, у тому числі методичної, підготовки вчителів іноземної мови для старшої школи слугує важливою передумовою успішного оволодіння іноземною мовою школярами старших класів.

Державна програма «Вчитель» наголошує на модернізації системи підготовки педагогічних працівників [1]. Основними кроками на шляху вдосконалення підготовки педагогічних кадрів визначено оновлення змісту й форм їхньої професійної діяльності, розробка концептуальних засад модернізації змісту підготовки вчителів з урахуванням вимог реформування системи освіти та тенденцій розвитку європейського освітнього простору, поліпшення культурологічної, мовної,

психолого-педагогічної, методичної, практичної підготовки з викладання англійської мови в профільній школі.

Учитель іноземної мови профільної школи повинен знати структуру й особливості іноземної мови, володіти базовими принципами й технологіями комунікативного навчання, бути обізнаним із віковою психологією учнів, сприймати навчання іноземної мови як комплексний інтерактивний процес, співпрацювати з іншими вчителями профільної школи, використовувати наочні засоби, запроваджувати навчальні технології, які поєднують декілька видів роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці З. Азимов, О. Бігич, Г. Вороніна, Л. Долгова, Л. Захарова, Н. Соколова, Л. Шилова, А. Щукин та інші єдині у визначенні мети професійної освіти майбутніх учителів іноземних мов, в тому числі і профільної школи – формування професійної компетенції. Незважаючи на різні погляди щодо трактування поняття «професійна компетенція вчителя іноземної мови», його змісту, кількісного складу, номенклатури складників, рівневої організації, усі дослідники проблеми професійної компетенції вчителя іноземної мови виділяють у її складі методичну компетенцію, трактуючи її при цьому по-різному.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення вихідних положень системи методичної освіти майбутніх учителів іноземних мов профільної школи в контексті наступності вивчення іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Аналіз концепцій розвитку іншомовної освіти в Україні дає підстави стверджувати, що спільними тенденціями професійно-педагогічної іншомовної освіти студентів та іншомовної освіти старших школярів є: особистісно-орієнтована білінгвальна освіта, інтеграція навчальних дисциплін, освітня автономія студентів і школярів.

Відображаючи сучасний розвиток професійно-педагогічної освіти студентів та іншомовної освіти старших школярів, ці тенденції підлягають обов'язковому врахуванню в системі методичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

Водночас мають бути враховані зміст та цілі іншомовної освіти старших школярів. Зміст іншомовної освіти в профільній школі складає іншомовна культура. Процесуальними аспектами іншомовної освіти школярів старших класів є пізнання, розвиток, виховання й учіння в кореляції з культурологічним, психологічним, педагогічним і соціальним аспектами її змісту. Складником системи іншомовної освіти старших школярів виступають практична мета (як провідна) та виховна, освітня й розвивальна цілі, що реалізуються комплексно.

Згідно з одним з принципів вітчизняної педагогічної освіти – її відкритістю досягненням вітчизняної й світової науки, культури й освітньої практики – теоретичну основу формування методичної компетенції вчителя іноземної мови складають концепція педагогічної освіти (1999), концепція університетської педагогічної освіти (А. Глузман, 2001), концепція підготовки вчителя іноземної мови (С. Ніколаєва, 1995), концепція вищої професійно-педагогічної іншомовної освіти (Ю. Пассов, 1998), а також рефлексивний підхід (М. Wallace, 1995) і конструктивістські підходи (когнітивні й гуманістичні теорії) (Г. Лефрансуа, 2003).

В аспекті загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти пріоритетними об'єктами особистісного й методичного розвитку майбутнього вчителя іноземної мови є: його поведінка, мотиви, цінності, ідеали; когнітивні стилі та риси особистості (у межах особистісного розвитку); декларативні знання, навички й уміння та вміння вчитися (у межах методичного розвитку) [3, с.38].

Кожен з об'єктів (як у контексті особистісно-діяльнісного підходу, так і в аспекті загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти) є провідним для конкретного процесуального аспекту методичної освіти (виховання, розвитку, пізнання й учіння студентів) у кореляції з педагогічним, психологічним, культурологічним і соціальним аспектами її змісту.

Відповідно до зазначених аспектів виокремимо вихідні положення системи методичної освіти майбутніх учителів іноземної мови в умовах профілізації, а саме:

Спрямованість системи методичної освіти на передачу студентові методичної культури вчителя іноземної мови, яку складають: *знання* про навчально-виховний процес з іноземної мови в профільній школі та про себе як учителя; *навички* здійснення методичної діяльності щодо навчання, освіти, виховання й розвитку старших школярів як у класній, так і в позакласній роботі з іноземної мови; *уміння* реалізовувати професійні (проектувальну, адаптаційну, організаційну, мотиваційну, комунікативну, дослідницьку й контролюючу) функції вчителя іноземної мови профільної школи; а також *бажання* бути вчителем іноземної мови саме в старшій профільній школі, яке пронизує всі попередні складники.

Професійна (а не предметна) спрямованість системи методичної освіти, що уможливило виокремлення генеральних наскрізних ідей професійної діяльності вчителя іноземної мови профільної школи. Стрижнем, який формує систему методичної освіти, є методична майстерність, основана на

педагогічних і психологічних знаннях і уміннях та підкріплена всіма іншими навчальними дисциплінами, які мають обов'язкову професійну спрямованість. Так, технізація сучасної іншомовної освіти передбачає, з одного боку, використання в навчальному процесі комп'ютерних засобів навчання, зокрема, комп'ютерних підручників і комп'ютерних навчальних систем, а з іншого – навчання студентів їх застосовувати в навчально-виховному процесі з іноземної мови в старшій профільній школі.

Спрямованість системи методичної освіти на підготовку вчителя-дослідника, що уможлиблює, зважаючи на акцентування вагомості, поряд з учінням, наукової діяльності студентів й ефективності їхніх наукових досліджень, виокремлення науково-дослідної роботи інтегрованим складником методичної освіти студентів.

Функціональність системи методичної освіти, згідно з якою процес освіти має моделювати в навчальних умовах методичну діяльність учителя іноземної мови старшої профільної школи, підгрунття якої складають наступні види діяльності: *проектувальна* діяльність – планування навчання, освіти, виховання й розвитку старших школярів засобами іноземної мови як складника іншомовної культури; *адаптаційна* діяльність – реалізація свого плану в конкретних навчальних умовах: у класній чи позакласній роботі з іноземної мови; *організаційна* діяльність – організація навчання, освіти, виховання й розвитку старших школярів у класній чи позакласній роботі з іноземної мови; *мотиваційна* діяльність – мотивація діяльності учіння старших школярів на уроці та поза його межами; *комунікативна* діяльність – іншомовне спілкування зі старшими школярами в класній та позакласній роботі з іноземної мови; *контролююча* діяльність – контроль навчальних досягнень старших школярів з іноземної мови, а також самоконтроль власної методичної діяльності; *пізнавальна* діяльність – ведення дослідної діяльності щодо системи іншомовної освіти та процесів навчання, освіти, виховання й розвитку школярів у класній та позакласній роботі з іноземної мови в умовах профілізації.

Спрямованість системи методичної освіти на формування, передусім, особистості студента, хоча складниками вчителя визначено й особистість і діяльність. Специфіка вчителя іноземної мови профільної школи полягає в тому, що він, насамперед, є гуманістично орієнтованим вихователем особистості старшого школяра засобами іноземної мови. До необхідних особистісних якостей учителя іноземної мови профільної школи належать адекватність самооцінки та рівня домагань, певний оптимум тривожності, який забезпечує його інтелектуальну активність, цілеспрямованість, емпатійність.

Сприяння системи методичної підготовки одночасній фундаментальній освіті студента, що передбачає оволодіння найсучаснішими основами наук, оскільки фундаментальні знання мають тенденцію до широкого переносу та довше зберігають свою цінність, та загальногуманітарній освіті, яка є складником професійної освіти, що надає фаховим знанням людської значущості.

Забезпечення системою методичної освіти високого рівня практичного оволодіння студентами методичною діяльністю вчителя іноземної мови профільної школи.

Інтегративність системи методичної освіти, яка спрямована на передачу студентам методичної культури з метою формування відповідної методичної компетенції, а саме: інтеграції іноземної мови як фахового предмета з методикою, педагогікою й психологією та циклом лінгвістичних дисциплін.

Забезпечення системою методичної освіти можливості індивідуальної самореалізації кожного студента, що передбачає проектування індивідуальної траєкторії його особистісного й методичного розвитку. Система методичної освіти має мотивувати кожного студента до самоосвіти, до вдосконалення методичної майстерності, навчити студента вчитися, допомогти усвідомити, що освіта є передусім самоосвітою, яка означає самостійність набуття знань, самостійність мислення, самостійність розв'язання навчальних завдань. Максимальна індивідуалізація процесу методичної освіти дозволить кожному студенту мати план власного саморозвитку, в зв'язку із чим змінюються організаційні форми навчання з методики.

Диференційоване (процесуальне й результативне) оцінювання насамперед рівня сформованості в студента методичних навичок і вмінь застосовувати набуті знання в практичній діяльності в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Усвідомлення соціальної значущості навчального предмета «Іноземна мова». Студент як майбутній учитель іноземної мови профільної школи має добре знати й уміти точно пояснити старшим школярам та їхнім батькам, чому цей предмет включено до змісту шкільної освіти, що дає вивчення іноземної мови старшому школяреві як індивідуальності, а через нього – суспільству.

Висновки. Отже, методична компетенція вчителя іноземної мови профільної школи – це сукупність його методичних знань, навичок і вмінь та індивідуальних, суб'єктних і особистісних якостей, яка функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, досліджувати й контролювати навчальний, пізнавальний, виховний і розвивальний аспекти іншомовної

освіти старших школярів в умовах профільного навчання в класній і позакласній роботі з іноземної мови через і під час спілкування з учнями.

Література

1. Державна програма «Вчитель» // Освіта України. – 2 квітня 2002. – №27. – С.2-7.
2. Концепція педагогічної освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1999. – №8. – С.9-23.
3. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 260 p.